

Fond za humanitarno pravo

Oružani sukob na teritoriji opštine Orahovac

Izveštaj FHP-a, 1. oktobar 1998. godine

Antrfile

Fond za humanitarno pravo je od 23. jula do 21. septembra istraživao povrede međunarodnog humanitarnog prava i kršenje ljudskih prava stanovnika Orahovca i okolnih sela, do kojih je došlo tokom i nakon oružanog sukoba Oslobođilačke vojske Kosova (OVK) i snaga bezbednosti Srbije i Jugoslavije od 17. do 22. jula ove godine.

Istraživači FHP su u više navrata obišli Orahovac (Rahovec), Prizren (Prizren) i sela u blizini Orahovca, Veliku Hoču (Hoqa e Madhe) i Mamušu (Mamushe). Intervjuisano je 90 svedoka događaja. U Prizrenu, Prištini (Prishtine) i Mamuši, gde su izbegli, istraživači su intervjuisali 68 Albanaca. Većina intervjuisanih Albanaca želela je da ostane anonimna, iz straha od policijske odmazde. Razgovarano je sa ukupno 22 srpska svedoka. Oni su intervjuisani u Orahovcu, prizrenskoj bolnici, selu Velika Hoča, u Velikoj Plani i selima Debric i Brestovik u Srbiji.

UVOD

Prikupljena svedočenja ukazuju da su u Orahovcu i okolnim selima obe strane pucale na civile, otimala ih, zatvarale, mučile i ubijale, pljačkale i palile njihovu imovinu.

U više navrata, dok su trajale borbe za Orahovac i nakon što je OVK iz grada potisnuta, srpska policija je neselektivnim granatiranjem, pucanjem u civile ili u obračunima sa pripadnicima OVK ubila najmanje 91 osobu albanske nacionalnosti. FHP je utvrdio da je među poginulima bilo žena i maloletnih lica, dok je ranjeno 53 osobe.

OVK je nediskriminativno pucala po srpskom naselju u Orahovcu, pretresala srpske stanove u gradu i otimala prolaznike srpske nacionalnosti. U selima oko Orahovca je otvarala vatru na civile, raselila Srbe iz jednog sela, zarobila sve Srbe u dva sela i odvela ih u zatvor, gde je neke batinala. Najmanje pet osoba srpske nacionalnosti je izgubilo život u gradu i okolini prilikom tih događaja. Sudbina 36 srpskih civila koje je otela OVK još nije poznata.

1. ŠTA JE PRETHODILO DRAMI U ORAHOVCU?

Orahovac se nalazi 60 kilometara jugozapadno od Prištine i u mirnodopsko doba imao je oko 20.000 stanovnika. Osamdeset odsto populacije čine Albanci, a 20 odsto Srbi, Crnogorci, Turci, Romi i Muslimani.

Fond za humanitarno pravo

Srba je bilo oko 2000. Građani Orahovca, bez obzira na nacionalnu pripadnost, govore specifičnim dijalektom koga nazivaju "orahovački jezik". Oni tvrde da su od početka ratnih zbivanja na Kosovu međuetnički odnosi u njihovom gradu bili bolji nego u drugim delovima Kosova.

Oslobodilačka vojska Kosova polovinom jula kontroliše trećinu teritorije, sela i glavne saobraćajnice. Nijedan veći grad nije bio pod kontrolom OVK. Od 8. maja OVK je uspostavila kontrolu u gradiću Mališevu koji se nalazi na 16 kilometara udaljenosti od Orahovca i nastanjen je isključivo albanskim stanovništvom. Tu je organizovala civilnu vlast i otvorila regrutne centre.

Više od 10.000 raseljenih albanskih civila koji su izbegli iz sela koje je granatirala srpska policija našlo je utočište u Mališevu i vremenom je njihovo snabdevanje postalo otežano.

Srpska policija je od sredine maja postavila svoj punkt izvan Orahovca na putu prema Mališevu, dok je OVK isturila svoj prema Orahovcu. Više od dva meseca brojni strani izveštači nagoveštavali su da takvo "primirje" ne može dugo da potraje.

Prema informacijama kojima raspolaže FHP, uticajni Albanci iz Orahovca su krajem juna pokrenuli inicijativu da se Orahovac poštedi sukoba. Sa njom su upoznali predsedništvo nauticajnije partije Albanaca na Kosovu, Demokratskog saveza Kosova (DSK) u Prištini. Razgovarali su i sa načelnikom srpske policije u Orahovcu, Bogoljubom Šarićem, koji im je obećao da policija neće preduzeti ništa protiv građana ako ne bude napada na policiju. Ista grupa građana razgovarala je i sa komandantom štaba OVK za Orahovac, koji je obećao da OVK neće napasti grad. U trenutku napada, komandant OVK je bio odsutan, a odluku o napadu je, navodno, doneo zamenik komandanta.

2. ZBIVANJA U OPŠTINI ORAHOVAC 1. JULI-17. JULI

2.1. Srbi se sele

Prema navodima "Koha Ditore"¹, početkom jula uznemirenost i panika zahvatili su srpski živalj u Orahovcu i okolnim selima, Opteruši (Opterushe), Zočištu (Zoçishtë), Retimlju (Retime) i Velikoj Hoči. "Koha Ditore", dnevni list na albanskom jeziku iz Prištine, piše 2. jula da je "većina Srba koji žive u ovoj regiji počela da evakuise žene, decu i stare u ubeđenju da će situacija eskalirati." Svedok FHP, Slavica Banzić, Srpkinja iz sela Opterushe u kojem je bilo oko 300-400 albanskih i dvanaest srpskih porodice, kaže da je 10. jula ovo selo napustilo pet srpskih porodica.

¹ The Serb population flees town, KOHA DITORE (ARTA), 2. juli 1998. ARTA je internet izdanje prištinskog dnevnog lista na albanskom jeziku "Koha Ditore".

Fond za humanitarno pravo

Protojerej iz Velike Hoće Milenko Dragičević rekao je istraživaču FHP da su vojnici OVK 12. jula primorali svih 35 Srba iz sela Bratotina da napuste selo.

2.2. Otmica Jugoslava Kostića

Jugoslav Kostić iz Retimlja kidnapovan je 10. jula 1998. godine sa radnog mesta u preduzeću "Orvin" u Orahovcu. Pripadnici OVK u Retimlju su ga zadržali kao taoca, tražeći od Jugoslavovog oca Dragoljuba da u zamenu za sina preda oružje koje su posedovali Srbi u Retimlju.

Dragoljub Kostić kaže da mu je izvesni Safet Tači (Safet Thaqi) iz Retimlja doneo 12. jula sinovljevo pismo u kome je stajalo: "Uslovi za moje oslobađanje su da se preda svo oružje koje je u selu, posebno koje se nalazi kod nas, to jest od mitraljeza do zadnje puške i municiju."

Dragoljub Kostić je, prema sopstvenim rečima, imao lovačku pušku i pištolj, a od policije je dobio i puškomitraljez. Rekao je Safetu Tačiju da je spreman da preda svoje oružje, ali da se ne usuđuje da preda i ono dobijeno od policije. Onda je od policije u Orahovcu zatražio dozvolu da preda oružje u zamenu za sina, ali su mu policajci odgovorili da mu takvu dozvolu ne mogu dati, niti mu mogu pomoći na neki drugi način.

Dragoljub Kostić nije predao oružje, pa je od OVK dobio poruku da mu neće vratiti sina. Sudbina Jugoslava Kostića je do danas nerazjašnjena.

2.3. Nerazjašnjena smrt Hidaja Papaja

"Koha Ditore"² je objavila da je na periferiji Orahovca, na raskrsnici kod Orahovačkih ploča (Rasat e Rahovecit), u rano jutro 7. jula nađeno telo pedesetpetogodišnjeg Hidaja Popaja, Albanca iz Bele Crkve (Bellacrkvë), sela koje se nalazi na izlasku iz Orahovca, na putu koji vodi za Prizren. Ostaje nerazjašnjeno ko ga je ubio.

Prema informaciji Medija centra u Prištini, bliskog srpskim vlastima, Popaj je nađen mrtav dvadeset dana pošto ga je kidnapovala OVK.

2.4. Policijsko pojačanje stiže u Orahovac

Desetog jula u podne lokalnoj policiji je stiglo pojačanje. "Koha Ditore" je obavestila javnost da su tri autobusa pirotске registracije puna policajaca, stigla u pratnji tri oklopna vozila, tri kamiona sa topovima, tri džipa i dva vozila sa oružjem i municijom, što je uznemirilo albanske stanovnike. Oni su se smestili u hotel "Park", staru zgradu Vatrogasni dom i barake starog vinskog podruma. Prema navodima svedoka

² *The corpse of Hidaj Popaj found*, KOHA DITORE (ARTA) 7. juli 1998.

Fond za humanitarno pravo

datim FHP, policija je osmatrala teren, postavila džakove sa peskom i na hotelskim terasama i jedan veliki puškomitraljez na krovu.

Nakon dolaska policije, svedoci FHP navode dve odvojene situacije u kojima su batinani Albanci u gradu. Trojicu braće, starih 24, 18 i 16 godina, policajci su zaustavili na raskrsnici Orahovac-Mališevo i tukli ih zato što su, navodno, kopali rovove za OVK. Batinani su dok se nisu onesvestili, i ostavili ih okrvavljene na zemlji. U drugom incidentu policija je u prijavnici Fabrike za preradu plastike pretukla dvojicu mladića, aktivista DSK iz sela Zočište. Oni su teško povređeni i morali su da potraže lekarsku pomoć.

2.5. Naoružavanje srpskih civila

Srbe je u Orahovcu naoružala policija. Osim Srba naoružani su i Romi. Prema saznanjima FHP neki od naoružanih Srba su se šetali gradom, patrolirali zajedno sa policijom, zaustavljali prolaznike, legitimisali ih i maltretirali. Među njima, tvrde svedoci, bili su Branko i Žarko Đinović, Ljupče Simić sa sinom Milom, Stevo Grković, Toma Matić i Cvetko Grković.

Situacija u gradu se pogoršala kada je Srbin sa prezimenom Petrović (ime nepoznato svedoku FHP) pucao u Albanca Azema (prezime nepoznato), dok je ovaj vozio šleper, i tom prilikom ga ranio. Tih dana je pod nerazjašnjenim okolnostima ubijen Albanac, Muharem Delibeča (Muharem Delibeqa), star 40 godina, dok je radio u polju.

„Koha Ditore” je publikovala 9. jula da se u četiri ujutro tog dana čula automatska paljba koja je dopirala iz naselja u gradu nastanjenog pretežno Srbima. Žrtava nije bilo, ali je to stvorilo paniku među albanskim življem.

3. BITKA ZA ORAHOVAC

Kosovski informativni centar (KIC) saopštio je 18. jula da su u Orahovcu “borbe počele 17. jula (petak) popodne, kad je policija počela da puca na ulicama grada. OVK je došao da pomogne lokalnom stanovništvu tog istog popodneva.” “Koha Ditore” je objavila da je sukob isprovociran u petak ujutru, kada su srpske “paravojne i policijske snage pokušale da uđu u zonu koju kontroliše OVK, u selu Shkoze (Milanović, prim. FHP)”. Ovo selo se nalazi pet kilometara istočno od Orahovca.

Prema saznanjima FHP, 17. jula od ranih jutarnjih časova, pripadnici jedinica OVK, pod komandom štaba za Orahovac, spuštaju se sa okolnih brda i ulaze u grad. Prolaze kroz periferiju nastanjenu Albancima i neometano se približavaju centru.

Između 18 i 19 časova pripadnici OVK su počeli da pucaju na policijsku stanicu u centru grada, na hotel “Park” i srpsko naselje na brdu.

Fond za humanitarno pravo

Jedinice OVK su od 17. ujutru do 19. jula u podne kontrolisale skoro ceo grad, osim centra i srpskog naselja na brdu. Organizovale su odbranu u selu Bela Crkva.

Postavile su barikade pružajući otpor policijskom i vojnom pojačanju koje je dolazilo iz pravca Prizrena. Ove policijske snage teškom i jakom artiljerijom granatirale su Orahovac od ranih jutarnjih časova, u subotu 18. jula, sa pozicija oko grada, u selima Landovica (Landovicë) i Rogovo (Rogov). Albansko civilno stanovništvo, u noći između subote i nedelje počelo je da beži prema šumama oko Mališeva (Malisheve). Prema proceni FHP-a, do nedelje u podne, kada su srpske snage bezbednosti ušle u grad, oko 15.000 Albanaca je izbeglo iz grada.

Pešadijske formacije policije su u subotu 18. jula uveče savladale otpor OVK u selu Bela Crkva. Artiljerijske jedinice su ušle u grad sutradan u podne, preko padine na kojoj se nalazi muslimansko groblje.

Borbe za grad su nastavljene. "Koha Ditore" 21. jula objavljuje reči komandanta OVK iz Mališeva da se "sada vode borbe između snajpera i OVK jedinica za brza dejstva i srpske policije, vojnih i paravojnih snaga ... ovakvo stanje može dugo da potraje. Ovo je sada snajperski rat."³

Dok traje snajperski rat, specijalne antiterostičke jedinice srpske policije pretražuju deo po deo grada, pretresajući kuće, ubijajući i paleći. Prema novinarskim procenama, u grad je došlo između 700 i 1000 pripadnika antiterorističkih jedinica. Kad u sredu 22. jula borbe prestaju, gore čitava naselja, a na ulicama Orahovca leže brojni leševi.

4. ORAHOVAC POD KONTROLOM OVK (17 - 18. JUL)

4.1. Otmice civila od strane OVK – 17. juli

Uniformisana grupa OVK je u šest časova ujutru 17. jula zauzela Dom zdravlja u Orahovcu. Iz Doma zdravlja su oteti Đorđe Đorić, iz Orahovca, Duško Patrnogić, medicinski tehničar iz Velike Hoče, dr Aleksandar Stanojević rodnom iz Niša i izvesni dr Isuf, koji je prvo pretučen pa odveden.⁴

Tridesetogodišnja Živanka Patrnogić, supruga otegot Duška kaže za FHP da je on još oko 19 časova 17. jula bio u Domu zdravlja:

"Kako mi je ispričala medicinska sestra, Albanka, mog muža su medicinske sestre i čistačica sakrile u krevet, pokrile ga ćebadima i sele na njega. Ali, ovi su znali da tu ima još jedan Srbin i

³ *Many civilians killed*, KOHA DITORE (ARTA) 21. jull 1998

⁴ Vidi odeljak II, 2.20 Izveštaja br. 27 Fonda za humanitarno pravo "Kosovo – nestanci u vreme oružanih sukoba", 5. avgust 1998.

Fond za humanitarno pravo

tražili su ga. Kad su ga našli, vezali su ga i odveli. Medicinske sestre Albanke su vikale da je on dobar, ali su ovi rekli: Srbin je i moramo da ga vodimo.”

Istog dana oteti su vatrogasci Đorđe Baljošević i Duško Dolašević. Sestra Đorđa Baljoševića, Vera Vitošević svedoči da su njih dvojicu oteli vojnici OVK na potezu između ambulante i pravoslavnog groblja, nešto posle 14 časova.

Tridesetogodišnji Srećko Vitošević iz Orahovca je sa Jovanom Lukićem, prijateljem iz obližnjeg sela Brnjače pošao kolima oko 17 i 30 prema Đakovici. Srećkova sestra, Angelina Antić kaže:

“Oтели su ih na prvoj raskrsnici. Saznali smo da su ih odveli na imanje Sabajdina Cene (Sebajdin Cena) zvanog Sosa, u čijoj kući je valjda bio privremeni zatvor, a posle za Mališevo.”

Jovanka Lukić, sestra Jovana Lukića, njegova supruga Roksanda, sinovi Milorad i Bojan i ćerka Bojana oteti su 18. jula u ranim jutarnjim časovima, dok su na putu u selu Brnjača (Brnjaq) iščekivali oca da se vrati kući. Grupa naoružanih uniformisanih pripadnika OVK odvela ih je u Mališevo u novu zgradu policijske stanice.

Slavka Baljošević, njen suprug Toma, sin Saša, snaja Snežana Jokić i trinaestomesečni unuk Ninoslav oteti su 18. jula na raskrnicu Orahovac-Mališevo, vraćajući se kolima iz Prizrena. Toma i Saša su odvedeni u nepoznatom pravcu, dok su dve žene sa bebom odvedene u Mališevo u novu zgradu policijske stanice.

Porodice Baljošević i Lukić su u nekoliko navrata premeštane iz sela u selo pod kontrolom OVK, i 30. jula su zajedno oslobođene u selu Bec (Bec), u opštini Đakovica (Gjakove).

Dvadesetsedmogodišnji Srđan Vitošević otet je 17. jula u 18 i 30 minuta kada je krenuo kolima iz srpskog naselja na brdu ka centru grada da kupi pelene za dete. Danijela Vitošević, njegova supruga, dvadesetogodišnja izbeglica iz Hrvatske, kaže da su njegova kola pronađena na drugom kraju grada. Od tada se ništa ne zna o njegovoj sudbini.

Do kraja septembra ništa se nije znalo o sudbini sledećih Srba otetim u Orahovcu: Đorđe Baljošević, Srđan Vitošević, Đorđe Đorić, Duško Đinović, Čeda Čabarkapa, Srećko Vitošević, Krsta Stanojević, dr Aleksandar Stanojević, Milorad Đokić, Tomislav Baljošević i njegov sin Saša, Duško Dolašević i Duško Patrnogić. Oteti su i Romi, Isaku Azem i njegov sin Isaku Vizar.

4.2. Pretresi srpskih stanova u gradu

Pripadnici OVK su u toku popodneva 17. jula ulazili u srpske stanove i pretresali ih. Siniša Miljković, elektroinstalater iz Orahovca, ispričao je istraživaču FHP:

Fond za humanitarno pravo

“U stan moje sestre ušao je jedan OVK vojnik, koji se preziva Bugari, sin portira u Domu zdravlja. Sa njim je bio dr Ljuan Hadrijaha (Luan Hadrijaha), ali u civilu. Sestri su oduzeli pušku. Onda su ušli u stan Dragoljuba Šutakovića, pretražili su stan i našli mu pušku. Tražili su mu da im pokaže ostale srpske stanove u zgradi. Kad je taj Bugari došao pred vrata Zdravka Golubovića, udario je nogom i razvalio Zdravkova ulazna vrata, a Zdravko ga je čekao sa automatom i odmah ga ubio.”

4.3. Opoljavanje srpskog naselja i oružani napad na srpske civile

Sve do večernjih časova Srbi koji žive u naselju na brdu nisu znali šta se u gradu događa. OVK je opkolila njihovo naselje i počela da puca oko 19 i 20. Napad je trajao do 21 čas. Ponovio se sledećeg jutra. Srbi su sklonili žene i decu u crkvu u naselju, postavili barikade i organizovali oružanu odbranu.

Zoran Grković, potpredsednik Izvršnog odbora SO Orahovac, opisuje ovako te događaje:

“Bez pomoći smo ostali u okruženju sve do nedelje uveče, kada je stiglo policijsko pojačanje iz Prizrena. Dve granate su pogodile naše naselje. Oštećeni su nam krovovi i fasade. U mojoj kući, u dečijoj sobi se zabio metak u regal. Položaj srpskog naseljaja takav da im je bilo lako da nas gađaju snajperima sa Kadirića džamije, Sokolića džamije i Štavića džamije. I sa našeg pravoslavnog groblja je gađano. I sa dela iznad grada prema Mališevu, koji se zove Terasa i gde milicija nije smela mesecima. Dve granate su ispalili na školu 'Dositej Obradović'”.

Kuća Ljubomira Đorđevića, službenika u opštini, nalazi se na sredini ulice koja vodi uzbrdo prema srpskom naselju. To je prva kuća u srpskom nizu, a poslednja u albanskom. Oko 18 i 40 njegova ćerka Ilinka je utrčala i upozorila ga da se nešto dešava.

“Izašao sam da vidim o čemu ćerka priča. Komšije Albanci su na dnu ulice izvlačile drljače od traktora i druge mašine i pravile barikade. Na uglu je stajao naoružani OVK vojnik. Žena i ćerka su pobile, a ja nisam stigao, počeo je napad. OVK je pucala iz moje ulice, iz Ulice Nikola Tesla, od bivše zgrade milicije. Oni su zauzeli tu zgradu. Oko moje kuće se pucalo do četiri ujutro. Milicija uopšte nije mogla da pomogne jer je ostala blokirana u centru u stanici milicije i u hotelu “Park”. Ja sam bio jedini Srbin koji je ostao u ulici. Svi ostali su uspeli na vreme da izbegnu u srpsku mahaluu. Moja žena i ćerka su sa ostalim ženama četiri-pet dana spavale u crkvi.”

Ljubomir je uspeo da pobegne tek u subotu, 18. jula, u noć. Dok se povlačio bačene su tri bombe u njegovo dvorište. Jedna je eksplodirala. Vratio se kući posle pet dana i video da su delovi kuće dignuti u vazduh.

Prema rečima Bogoljuba Mišića, vozača radničkog autobusa “Termovent”, 17. jula oko 18 i 30 OVK je zasula mecima oko 150 ljudi koji su stajali ispred policijske stanice. Njima je policija nešto ranije naložila

Fond za humanitarno pravo

da izađu iz dva autobusa i 30 privatnih automobila, jer put prema Zočištu, kuda je trebalo da se odvezu, više nije bio bezbedan. Putnici su se sklonili u policijsku stanicu.

U toku pet dana koliko su trajali sukobi u Orahovcu život su izgubila četiri Srbina iz grada. Prema rečima Zorana Grkovića, ubijeni su Aleksandar Majmarević (27), Jagoš Fljđokić, čovek sa prezimenom Kazić, čije ime Grković ne zna i Borivoje Simić, penzioner koji je poginuo od granate.

4.4. Navodni nestanak 40 srpskih policajaca

Policija je zvanično obavestila da su u borbama za Orahovac poginula dva policajca. Beogradska agencija Fonet reemitovala je Rojtersovu vest 20. jula da je OVK zarobila 40 policajaca i odvela ih u nepoznatom pravcu. Zato što je agencijsku informaciju preneo u radio-programu, na informativni razgovor u policiju pozvan je glavni i odgovorni urednik TV Pirota Momčilo Đurić. Tu mu je saopšteno da je vest unela uznemirenost među građane Pirota jer su policajci iz ovog grada boravili u Orahovcu.

Jedino svedočenje koje bi moglo potvrditi takav događaj FHP je dobio od devojke V.B, Albanke iz Orahovca:

“U našu kuću je 22. jula ušlo deset policajaca. Nosili su automatsko oružje, revolvere i noževe. Stalno su ponavljali da će ratovati sa OVK do kraja jer su im oni kidnapovali 40 kolega.”

4.5. Ranjavanje Sila Cane (Syl Cana)

U petak predveče 17. jula naoružani srpski civili i policajci iz stanice, pucaju prema albanskim kućama. Tom prilikom je u svom dvorištu ranjen Sil Cana (34). Njegova komšinica tvrdi da je pucanj dolazio iz kuće jednog Srbina, koji se zove Tika.

“Isto popodne, u kuću našeg komšije Goluba, ušlo je oko 30 uniformisanih policajaca, zauzelo pozicije i počelo pucati.”

5. NAPAD OVK NA SRPSKE KUĆE U SEUMA, OPTERUŠA, RETIMLJE I ZOČIŠTE

Istovremeno kad počinje pucanje u gradu, OVK je izvela sinhronizovane napade na srpske kuće u selima Opteruša, Retimlje i Zočište.

5.1. Napad na Opterušu

Selo Opteruša je udaljeno od Orahovca sedam kilometara i ima između 300 i 400 albanskih i dvanaest srpskih kuća sa 54 srpska stanovnika. Slavica Banzić iz sela Opteruša kaže da je 10. jula policija iz Orahovca javila radio-vezom učitelju Mladenu Božaniću da obavesti Srbe da su opkoljeni. Od tada su,

Fond za humanitarno pravo

prema njenom svedočenju, Srbi u toku dana bili u svojim kućama, a noću je većina spavala u kući Mladena Božanića.

Napad OVK na Opterušu je počeo 17. jula u 18 časova i trajao je sat vremena. Napad je u selu zatekao samo 17 Srba, devet muškaraca i osam žena. Njih deset, četiri žene i šest muškaraca, beže u kuću učitelja Mladena Božanića. Po svedočenju Slavice Banzić, Srbi su od oružja imali puške PAP-ovke, jednu lovačku pušku i jednu bombu. Puške su muškarci dobili pre tri-četiri godine od milicije. Nisu uzvratili na napad.

“Onda je jedna granata pala u dvorište. Tada su ranjeni Nemanja Božanić, učiteljev sin, star 17 godina, u čelo, učitelj Mladen Božanić u nogu i Srećko Simić u ruku i glavu. Pola sata posle ponoći, počeo je novi napad. Tresla se cela kuća. Padali su crepovi, sva stakla su bila izlomljena i bili su zapaljeni koševi za kukuruz. Sve je gorelo.”

Oko 5 i 30 ujutro u dvorište je ušlo 40 OVK vojnika. Srbi su se predali. Slavica Banzić je prepoznala meštane Opteruše: Šabana Krasnićija (Shaban Krasniqi), Jupu Kabašija (Jup Kabashi), Fejzu Kabašija (18) (Fejz Kabashi) i Sokolja Bitićija (30) (Sokol Bytyqi).

“Jedan nepoznati je uzeo neku drvenu motku i počeo njome da me udara po leđima desetak minuta. Pretresao me je i uzeo mi 500 DEM koje sam imala kod sebe. Onda su ovi iz OVK Slavki Burdžić uzeli tri hiljade DEM, Božanić Dragicu 800 DEM, a Božanić Duški 1000 DEM.”

Svih desetoro su prikolicom provezeni kroz selo, dok su OVK vojnici pucali po njihovim kućama uz reči: “Ovo je naše, vi nećete da se vratite, sve muškarce ćemo da pobijemo”.

Svi Srbi iz Opteruše odvedeni su u selo Pečane (Peqan) i zatvoreni u jednu privatnu kuću. Muškarci su odvedeni u podrum. Slavica svedoči:

“Mogli smo da čujemo iz podruma jauke. Najviše su tukli Spasu Burdžića i Mladena Božanića. Devetnaestog jula ujutro, po mene je došla jedna Albanka u uniformi OVK. Izvadila je neku dugačku belu palicu i počela da me udara. Dragicu Božanić, učiteljevu ženu su skoro svaki sat izvodili iz sobe.”

Od tada se ništa ne zna o Bošku Božaniću (60), Novici Božaniću, Mladenu Božaniću, Nemanji Božaniću (17), Spasu Burdžiću (68), Predragu Burdžiću (54), Srećku Simiću (70) i Spasi Banziću (47).

U nedelju, 19. jula, posle podne OVK vojnici odvoze žene iz Opteruše do centra obližnjeg Zočišta i tu ih puštaju. One predaju meštanima Zočišta pismo sa ultimatumom da se preda oružje. Zajedno sa starima i iznemoglim iz Zočišta i Retimlja smestile su se u manastir Sveti Vrači u Zočištu. Dan kasnije će svi

Fond za humanitarno pravo

zajedno ponovo biti zarobljeni, odvedeni u njima nepoznato selo i smešteni u školsku zgradu. Oslobođeni su posredstvom Međunarodnog Crvenog krsta 22. jula u 14 časova.⁵

OVK će zadržati kontrolu nad Opterušom do policijske ofanzive 18. avgusta. Albanci, čije se kuće nalaze na brdu iznad Orahovca, videli su tog dana u pet sati ujutro, kako 30 tenkova u koloni odlaze u pravcu Opteruše. Srbi koji su obišli Opterušu posle te akcije kažu da su sve srpske kuće opljačkane i spaljene, a da u albanskim kućama više niko ne živi.

5.2. Napad na Retimlje

U Retimlju, udaljenom sedam kilometara od Orahovca, bilo je više od 120 albanskih i deset srpskih kuća. U selu je živelo ukupno 45 osoba srpske nacionalnosti, ali se samo 24 nalazilo u selu tokom napada OVK. Među njima je bilo 15 muškaraca i devet žena, od kojih je Mirjana Nikolić bila u osmom mesecu trudnoće. Srbi su imali naoružanje koje su dobili nekoliko godina ranije od policije: obične puške, pištolje i dva mitraljeza.

U noći između 17. i 18. jula OVK je počela da granatira Retimlje i napad je trajao do 10 ujutru. Mirjana Nikolić iz Retimlja svedoči:

“Čim je počela pucnjava, Kostić Anđelko je izašao iz kuće da vidi šta se dešava i tu je i poginuo. Ne znam čime je pogođen, samo znam da mu je glava bila razneta.”

Te noći su ranjeni Todor Kostić u ruku i Živko Kostić, sin ubijenog Anđelka, u leđa. Oštećeni su krovovi kuća. Ujutro su muškarci odneli oružje u centar sela da ga predaju OVK. Pripadnici OVK su ih zarobili. Potom su doveli i žene u centar sela, a onda pretresli kuće. Naložili su ženama da odu u susedno Zočište.

U nepoznatom pravcu odvedeni su Cvetko Nikolić (17), Vitko Kostić (70), Dimitrije Kostić (65), Vekoslav Kostić (40), Miroljub Kostić (32), Saša Kostić (22), Miodrag Kostić (38), Svetislav Kostić (33), Mladen Kostić (48), Živko Kostić (22), Todor Kostić (33) i Lazar Kostić (26). Nema informacija o njihovoj sudbini nakon otmice.

Kako je FHP saznao krajem septembra, u Retimlje se niko od Srba nije vratio, a sve srpske kuće su spaljene. U Retimlju više ne žive ni Albanci, koji su pobjegli pred ofanzivom srpske policije od 18. avgusta.

5.3. Napad na Zočište

U selu Zočište, pet kilometara od Orahovca, bilo je 110 albanskih i 45 srpskih kuća. Napad OVK na selo počeo je 17. jula popodne i trajao je do pola osam uveče. Oko sedam sati u Zočište je stigao radnički

⁵ Vidi Izveštaj FHP br. 27, poglavlje II, 2.9.

Fond za humanitarno pravo

autobus "Termoventa". Kada su izlazili iz autobusa na njih su pripadnici OVK otvorili vatru iz kuća udaljenih sto metara.

Bogoljub Mišić, vozač autobusa, kaže:

"Ljudi su počeli da beže. Pucalo se iz kuća Kabaši Murata (Murat Kabashi), Kabaši Skendera (Skender Kabashi), Gaši Nuredina (Nuredin Gashi), Gaši Afrima (Afrim Gashi) i Džavita Bajrama Gašija (Xhavit Bqjram Gashi). Oni su pucali po srpskim kućama u Zočištu, a Srbi su odgovarali."

Novi napad usledio je u subotu 18. jula u noć. Kada su u nedelju ujutro 19. jula žene iz Opteruše donele pismo-ultimatum, u selu je nastala panika. Očekivana pomoć policije nije stigla, jer su njene snage bile blokirane u Orahovcu, pa su se u ponedeljak meštani dogovorili da peške svi krenu za Veliku Hoću. U manastiru ostaju samo starci iz Zočišta i žene iz Opteruše i Retimlja. Mlađan Krstić, koji je sa ostalima napustio selo, rekao je istraživaču FHP:

"Nisu pucali na nas. Vrućina je bila velika, mi bez vode, bilo je i 15-20 dece u grupi, čak dete od 40 dana. Tek što smo stigli u Hoću, napali su manastir Sveti Vrači u Zočištu, oteli ljude iz njega, među njima imog oca Vukadina, koji je star pa nije mogao da beži. Posle su ga pustili."

O sudbini Zvonka Krstića od napada na Zočište se ništa ne zna. Niko od Srba nije znao da kaže istraživačima FHP da li su njihove kuće u Zočištu spaljene. Srpska policija je od 18. avgusta počela ofanzivu i na ovo selo. Istraživač FHP je 23. avgusta, kada se nalazio u Orahovcu, čuo detonacije koje su dolazile iz pravca Zočišta. Prema informaciji KIC-a od 24. avgusta, srpske trupe su tokom četverodnevne ofanzive spalile najmanje 90 albanskih kuća u selu. Albanci više ne žive u Zočištu, dok se u srpske kuće vratilo nekoliko staraca.

6. POLICIJA I VOJSKA GRANATIRAJU ORAHOVAC (18-19. JUL) (UBISTVO CIVILA U BEKSTVU)

Jake policijske snage Republike Srbije i motorizovane jedinice Vojske Jugoslavije preduzimaju kontranapad 18. jula od devet ujutro. Neselektivno granatiranje sa pozicija van grada traje do 21 čas. Od tada pa do ponedeljka poslepodne civili pokušavaju da se sklone iz grada, bežeći u dva pravca: preko vinograda, Orahovačkih ploča i sela Ostrozub (Ostrozub) prema Mališevu, i preko brda Tumbi (Tumba) i livada oko lokacije Blato (Blat) prema selu Bela Crkva. Policija puca u grupe koje beže.

Dvadeset sedam članova jedne albanske porodice pokušalo je u noći između 18. i 19. jula da iskoristi trenutno zatišje i izbegne van grada. Čim su izašli iz podruma, granatiranje je ponovo počelo i tri granate su pale u dvorište. Neki su se odmah vratili u podrum, a grupa od njih 15 se pridružila masi koja je bežala.

Fond za humanitarno pravo

Muškarac iz ove porodice rekao je istraživaču FHP:

“Čim su primetili masu, počeli su da nas gađaju. Granate su padale po nama. Lako su nas videli, jer su nas osvetljavali svetlećim raketama. Video sam kako ljudi padaju oko mene. U Mališevu, gde smo stigli, bilo je strašno. Iz sata u sat su stizale velike grupe ljudi iz Orahovca. Ranjena deca, žene, stari. U bolnici u Mališevu video sam kako umire šesnaestogodišnja devojka Gzime Šehu”.

Ibrahim Cena (50) krio se u kući sa svojom porodicom. U subotu, 18. jula oko 15 časova meci su uleteli u kuću i pogodili ga. Prema rečima njegovog rođaka, Ibrahimova braća su pokušala da ga ranjenog prebace u ambulantu ali je on putem preminuo. Sahranjen je na putu Orahovac-Drenovac (Rahovec- Dranovc) na mestu zvanom Carina (Carin).

Osam policajaca je 19. jula uveče zaustavilo članove šire porodice A.T. koji su pokušavali da pobegnu iz grada. Policija ih je uvela u zgradu benzinske pumpe “Agro Feri” i udaljila se. Pošto je kuća pored pumpe gorela, grupa od 30 ljudi je izašla iz zgrade i krenula nazad u Orahovac. Bilo je 23 časa kada su naleteli na policiju. Uplašeni, ljudi nisu stali, uprkos ponovljenom policijskom naređenju. Policija je počela da puca i na mestu ubila Hazera Redžu (64). Ranila je Ćemajla Redžu (21) (Qemajl Rexha), Hajdara T. (10) (Hajdar T.) i ženu po imenu Menguše (Mendushe), Dritu Redžu (24) i članove njene porodice: oca Bećira (Beqir), majku Ficrije (Ficrije) i sestru Hirmetu (Hirmete). Prema svedočenju A.T:

“Policija je naredila da se vratimo kući. Sedeli smo na asfaltu i pokušali da pomognemo ranjenima, da im zavijemo rane. Povukli smo ih u vinograde.”

Drita Redža je Izdahnula u vinogradima. Njen otac je iskopao raku 150-200 metara udaljenu od reke Rimnik i tu je sahranio.

Dok su bežale kroz naselje Gardina (Gardin), gde uglavnom žive Srbi, u ponedeljak u 14 časova ubijene su Mizačete Hadžiimeri (45) i Rivije Mulaabazi (60), dok su ranjeni Agzim Hadžiimeri (Agëzim Haxhiyimeri) (22), Edan Umanhadžiu (8) (Edan Umanhaxhiu) i Lulzim Hadžiimeri (17), Mizačetin sin. Avdulah Hadžiimeri (Avdullah Haxhiyimeri), Mizačetin suprug, sahranio je ženu tek posle deset dana na mestu gde je ubijena.

U ponedeljak, 20. jula, posle podne bračni par Ćamilj (65) (Qamil) i Hajrije (62) Hiska pokušao je da pobegne traktorom iz Orahovca. Ubijeni su kod Orahovačkih ploča. Tela je pronašla njihova ćerka posle dve nedelje. Njen kućni prijatelj rekao je istraživaču FHP da je od ćerke saznao da je telo majke bilo u traktoru, a očevo na zemlji, pored traktora. Telo Ćamilja Hiske je bilo bez udova.

Fond za humanitarno pravo

Prema saznanjima FHP, u ponedjeljak 20. jula ubijen je i Baki Štavica (35) dok je bežao sa ženom i decom prema Mališevu.

6.2. Granatiranje civila sa Štavičkog groblja (varret e Shtavicës)

Sa mesta zvanog Štavičko groblje iznad Orahovca, gde se prema svedočenju jednog Albanca stacioniralo 40 tenkova, u nedelju je granatirana kolona izbeglica koja se protezala od Orahovačkih ploča do sela Ostrozub, prema Mališevu. Tom prilikom je ranjen Husen Bugari (Hysen Bugari) i ubijen Ferat Daka (Ferat Daka). Pogođeni su tri kilometara izvan Orahovca kod mesta Dubljane (Dublan). Bili su u grupi od sedamdesetak ljudi, uglavnom muškaraca, žena i dece. Prema rečima jednog rođaka porodice Bugari, vojska je nastavila da puca u ovu grupu i tom prilikom su ranjeni Fatima Bugari (20) (Fatime Bugari), u osmom mesecu trudnoće, Hedije Bugari (51) (Hedije Bugari), Sanija Aljirifa Bugari (Sanije Alirifa Bugari), koju je metak pogodio u kičmu i ostala je paralizovana, Avni Hodža (oko 38) (Avni Hoxha) i četvoropetoro dece. Ubijena je Hatidže Hundozi (35) (Hatixhe Hundozi), majka četvoro dece.

Ranjena Fatima je preminula na putu i prema nekim svedocima sahranjena je u selu Baj (Baj), a po drugima u selu Gajrak (Gajrak), dok je Ferat Daka sahranjen u selu Donje Potočane (Potoqan i Ulët). Hatidže Hundozi je sahranjena u selu Zatriće (Zatriq).

Prema svedočenjima do kojih je došao FHP, u ponedeljak, 20. jula, posle podne grupa od 120 civila pokušala je da se preko pravoslavnog groblja domogne puta za Mališevo. Policija ih je gađala dok su bežali. Na mestu zvanom Lugštaj (Lugshtaj) ubijene su najmanje dve žene i ranjeno desetina civila. Identitet ubijenih i ranjenih FHP nije mogao da utvrdi.

Na istom mestu u noći između srede i četvrtka, u želji da pronađe članove svoje porodice, izbegli Albanac se vratio iz Mališeva u Orahovac i naišao, kako tvrdi, na 35 leševa, među kojima je bilo 12 dece i dve trudne žene.

6.3. Masovno ubistvo na lokaciji Blato

Nekoliko većih grupa albanskih civila pokušalo u nedelju 20. jula da napusti grad probljajući se prema Blatu, poljanama na periferiji Orahovca, od koje vodi lokalni put prema selu Bela Crkva. Civilni nisu znali da su policijske pešadijske jedinice već zauzele pozicije na obližnjem brdu Tumbe.

U grupi od 150 ljudi nalazilo se nekoliko porodica, uključujući osamdeset članova šire porodice Abazibra (Abazibra). Oni su se odlučili da napuste Orahovac oko 13 časova i 30 minuta, kada su, kako svedoči Ljunturije (Lumturije), majka troje dece, iz pravca benzinske pumpe "Jaha Petrol" počeli da ulaze tenkovi zelene boje, koji su "pucali granatama na sve živo".

Fond za humanitarno pravo

Sa Ljunturije Abazibra istraživač FHP je razgovao u prizrenskoj bolnici, dok je ležala sa prostrelnom ranom u butini:

*“Stigli smo do Blata. Na nas je pucala policija sa brda. Rekli su nam, “Stoj!” Kad smo hteli da prođemo u vinograd, prvo su ranili mene i mog svekra Ramadana Abazibru (Ramadan Abazibra) starog 63 godine koji je posle izdahnuo. Njegova ćerka, Magbulje (Magbule), od 22 godine, htela je da mu pomogne, ali su je ranili u glavu. Odmah je umrla. I moja svekrva je ranjena, u obe ruke”.*⁶

Ljudi su plegali na zemlju i tako ostali dva sata, dok su meci fijukali iznad njihovih glava. Posle dva sata došlo je oko deset policajaca i opkolilo ih. Dok su prilazili, pucali su i ranili dvadesetsedmogodišnju Emsale Šalju (Emsale Shala). Ona je umrla sat vremena posle ranjavanja.

Suprug Ljunturije Abazibra kaže da je pola sata kasnije policija pustila ovu grupu Albanaca, ali im je prethodno oduzela novac.

Nekoliko sati kasnije u blizini Blata se našla i grupa od deset muškaraca. Prema svedočenju N. Dulje datom FHP, oni nisu bili naoružani. Krenuli su da se pridruže porodicama koje su noć pre toga pobile iz Orahovca.

“Bio sam poslednji u grupi. Dok smo bežali po vinogradima, počelo je pucanje. Video sam samo vojnu pešadijsku formaciju. Moji drugovi su se sreli sa policajcima u donjem delu vinograda. Oni su im naredili da se predaju, mislim da su bili smesta ubijeni. Ja sam pao na zemlju i pritojio se. Jedan policajac me je očigledno tražio, jer je drugi ponavljao da mu “još jedan fali”. Od grupe muškaraca sa kojima sam ja pobegao, znam da je samo jedan preživeo, moj zet.”

Deset dana posle ovog događaja A.C. je prolazio pored Blata i tu je video ženski leš u raspadanju pokriven cirađom, a 150 metara dalje ležali su ubijeni Murat Deliu (34-35) (Murat Deliu), Zećir Hodža (40) (Zeqir Hoxha), Sulejman Šarka (40-42) (Sylejman Sharku), Ešref Šehua (30) (Eshref Shehu), dva brata Ramadan (40) i Šićajdin Grčagu (20-23) (Shiqajdin Grqagu), Dželal Jupa (27) (Xhelal Jupa), Ramadan Abazibra (55) sa njegovom ženom i kćerkom. Troje poslednjih je sin Ramadana Abazibre sahranio na groblju u Orahovcu.

⁶ Svekrva koju pominje Ljunturije Abazibra je Fatime Abazibra. FHP je kasnije saznao da je Fatime u ovom događaju izgubila život.

Fond za humanitarno pravo

6.4. Ubistvo četvoro starih porodice Popaj iz sela Bela Crkva

Pešadijske jedinice sastavljene od običnih policajaca i pripadnika specijalnih policijskih jedinica savladale su u subotu oko 20 časova otpor OVK u selu Bela Crkva. Policajci su, prema svedočenju jednog rođaka porodice Popaj, uz vojnike OVK ubijali i civile.

“Moj stric H.P. mi je ispričao da su policajci imali marame na glavama i obojena lica. Kad je video da je policija zapalila susednu kuću, pokušao je da pobjegne zajedno sa ženom Hamidom (Hamide). Udaljili su se oko 200 metara, ali je policija pucala na njih i nju ubila”.

Osim Hamide Popaj (70), u svojim kućama ubijeni su Hadži Ibrahim Popaj (83) (Haxhi Ibrahim Popaj), njegova žena Hazize (78) (Hazize) i Ruvije Popaj (65) (Ryvije). Tela ubijenih sahranjena su u dvorištu kuće Hadži Ibrahima Papaja tek u četvrtak u noć, 24. jula.

7. PUCANJE U CIVILE ISPRED KADIR DŽAMIJE

U centru grada, pored fontane, nalazi se tekija, svetilište derviškog verskog reda.⁷ U ponedjeljak 21. jula, bežeći pred policijom koja je pretresala i potom palila kuće u naseljima u blizini tekije, oko 500 građana je u tekiji potražilo spas. Verski poglavar tekije bio je šeh Muhedin, uvažena ličnost u Orahovcu. Dvorište tekije se napunilo u rano popodne i šeh je rekao ljudima da Izađu napolje i pođu u koloni. Svedoci FHP tvrde da u koloni nije bilo naoružanih ljudi. Na raskrsnici kod Kadir džamije, udaljenoj oko kilometar od tekije, sačekala su ih dva oklopna transportera. Na jednom je stajao policajac koji je mahnuo masi da prođe, nakon čega se ona razdvojila u tri grupe. Na drugom transporteru otvorio se poklopac i, prema brojnim svedočenjima, policajac je iz mitraljeza počeo da puca u masu.

N. Šehu, kaže za FHP da su tada ubijeni Teki Šehu (45) (feki Shehu), Nahit Šehu (Nait Shehu) (57) i Dževdet Jupa (16) (Xhevdet Jupa):

“U mojoj grupi ostalo je oko 50 građana. Od mesta gde je poginuo Teki bili smo udaljeni 100 metara, kada je snajperom pogođen mladić Dževdet Jupa. Na mestu je ubijen. Blizu njega bila je i njegova majka i sestra, sa tri ćerke. Jednu od devojčica pokojni je držao za ruku. U blizini je ranjen desetogodišnji dečak. Ovo dete pogodila su dva metka, jedan u levu nogu ispod kolena, a drugi u koleno, gde mu je i skinuo komad mesa.”

⁷ Derviši su sekta u okviru islamske religije.

Fond za humanitarno pravo

Drugi svedok, ranjeni Mesud Šehu (Mesu Shehu), ispričao je u prizrenskoj bolnici istraživaču FHP da se nalazio u koloni kada su naišla dva plava blindirana vozila:

“Odjednom je puklo. Ispalili su dva-tri hica iz teškog mitraljeza. Nastala je piska i panika. Tu je ranjena žena mog komšije, starica. Policajac je iz mitraljeza otvorio vatru. Video sam kako je pao ranjen moj komšija Nahit Šehu. Nije bio naoružan. Onda je na njega ispaljen i drugi rafal. Video sam kako njegovo telo odskače od zemlje. Ranjen je još jedan dečko, ali mu ne znam ime. I na njega je ispaljen drugi rafal. Još jedna žena je ranjena, stara oko 25 ili 26 godina. Ona je posle umrla, kako sam čuo. Zatim je došao red na mene. Osetio sam da sam pogođen u nogu.”

U istom incidentu ubijen je i Baškim Hajda (34) (Bashkim Hajda). Njegova sestra kaže da su on, majka i još nekoliko ljudi trčali ispred blindiranih kola iz kojih se za njima pucalo:

“Baškim je najpre samo ranjen. Majka je vikala - nemojte ga ubiti. Ponovo su pucali na njega. Majka nije htela da ga napusti i ostala je sa Baškimom još sat vremena, dok nije preminuo.”

Tog dana kasno uveče tridesetogodišnji Albanac je kružio gradom u potrazi za vodom, da bi snabdeo svoju porodicu. Kako je svedočio za FHP, rešio je da ode u tekiju, jer je tamo bila česma. U dvorištu tekije video je tri leša, dva muškarca, koji su bili civili, i jednu stariju ženu. Ušao je u kuću u sklopu tekije i u podrumu video četiri leša. Drugi svedok opisuje kako je njegov brat u utorak 22. jula u noć odlučio da ode do tekije i vidi ima li nekoga. Tamo je otišao krišom, provlačeći se kroz dvorišta. Kada je stigao, ispred je video dvojicu srpskih policajaca i mrtvo telo služitelja tekije Hasana Kafedžiu (70) (Hasan Kafegjiu).

Istraživač FHP je početkom avgusta u dva navrata boravio u Orahovcu, i oba puta na zgradi preko puta tekije video okačenu plavu zastavu Srpske radikalne stranke.

8. Nerazjašnjeno ubistvo šeh Muhedina (Myhedin)

Šeh Muhedin je ubijen u utorak 22. jula, po svemu sudeći bez prisustva svedoka. Njegov blizak rođak je rekao istraživaču FHP da je šeha ubila policija sa tri metka u leđa. Zoran Grković, potpredsednik IO SO Orahovac tvrdi da je šeh uživao veliko poštovanje Srba i da ga policija nije ubila, jer ga je dan pre ubistva zvala da se skloni u policijsku stanicu i zaštititi. Među Srbima se, po rečima Grkovića, pričalo da je šeh tražio od svojih vernika da čuvaju Orahovac, pa Srbi u Orahovcu veruju da su ga ubili radikalni Albanci.

Šehova telo našla su dva brata Albanca, dok su u utorak u noć puzala kroz dvorišta da bi videla ima li u tekiji još ljudi. Jedan od njih kaže:

“Kada smo hteli da prođemo kroz jedan otvor koji vodi u šehovu kuću, naišli smo na njegovo telo. Obojica smo bili izbezumljeni. Telo šeha okrenuli smo prema običajima i lice smo mu pokrili

Fond za humanitarno pravo

kapom. Otišao sam nekoliko dana kasnije u teklju. Došao je jedan Srbin meštatin, prekrstio se i rekao: 'Taj koji je ubio šeha dana ne video'."

9. PRETRESI KUĆA

U nedelju popodne u Orahovac su došle nove policijske snage da bi neutralisale snajperiste OVK locirane širom grada. Pripadnici specijalnih jedinica su u ponedeljak i utorak, 20. i 21. jula, pretresali delove grada gde žive brojne porodice Hadžijaha (Haxhijaha), Silka (Sylka) i Mulaabazl (Mullaabazi). Tragajući za pripadnicima OVK, oni u podrumima nalaze ljude koji nisu uspeli da izbegnu. Tom prilikom, najčešće bez ikakvog upozorenja, u podrume ili druge prostorije kuća ubacuju bombe, ili pucaju nasumice. Iz podruma izvode porodice i razdvajaju muškarce od žena i dece.

Specijalne jedinice srpske policije koje svedoci obično nazivaju paravojnicima ili paramilicijom imale su specifična obeležja: vojnici obojenih lica, maskirne zelene uniforme, noževi dugi oko 40 centimetara, marame oko glave, i peškiri oko vrata.

Više intervjuisanih Albanaca pominje da su u akcijama "čišćenja" učestvovalе paramilitarne grupe, "šešeljevci" ili "arkanovci". Ranjenoj devojci koja je zatvorena u Hadži Jahinu pumpu, jedan policajac je pokazao na grupu ljudi u uniformama ispred pumpe, i rekao joj da su to "Arkanovci":

„Jedan od njih prišao mi je sa nožem u ruci i počeo nožem da dodiruje zavoje na nozi. Uplašila sam se da će mi odseći nogu.“

U nedelju oko 16 časova jedan Albanac posmatrao je kroz prozor kako u džipovima i pinzgauerima stižu jedinice čiji su pripadnici bili obučeni u crne uniforme. Oni su na glavama imali crne vunene kape:

“Dok su prolazili mojom ulicom pucali su po radnjama i kućama. Vikali su: 'Stigli su "tigrovi"'.⁸ Gde ste Šiptari da vas koljemo?'. Zastali su na krivlji, baš ispred mog prozora. Video sam im lica. Izgledali su jako veselo i - nekako divlje.”

9.1. Ubistvo muškaraca iz porodica Rama (Rama), Sitka (Sylka), Šarku (Sharku) i Šehu (Shehu)

U ponedeljak 20. jula u dvorištu porodice Silka, ubijeni su Džemajl Rama (Xhemajl), Faik Silka (Faik), Čemajl Slika (Qemajl), Ećrem Slika (Eqrem), Hadži Šarku (Haxhi Sharku), Baki Šehu (Baki Shehu) i Nisimi Slika (Nisimi Sylka). Muškarci su sa svojim porodicama bili u podrumu jedne od kuća šeha Muhedina. Kada je policija naredila ljudima da izađu, prvi je to učinio Džemajl Rama i odmah je bio ubijen. I ostali su ubijeni kada su izašli iz podruma.

⁸ "Tigrovi" su pripadnici paravojne formacije Željka Ražnatovića Arkana, koji su učestvovali u ratu u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

Fond za humanitarno pravo

Prema svedočenju ćerke ubijenog Džemajla Rame, u podrumu su se tada nalazili njena majka, šesnaestogodišnji brat Biljbilj (Bylbyl) i desetogodišnja sestra. Policija je bacila bombu u podrum. Ranjeni su Biljbilj Rama i Agzim Šehu (Agezim Shehu) (26), brat ubijenog Bakija Šehua.

Tridesetogodišnji Albanac kaže da je u utorak u noć, u dvorištu video sedam leševa od kojih je pet bilo potpuno spaljeno:

“Tela su bila na gomili. Samo je leš Faika Silke bio po strani. Donji deo tela je bio spaljen. Tu je bio i leš Ćemajla Silke, nagoreo. Nastavio sam dalje i na jednoj banderi kod kuće Ređep Piste (Rexhep Pista) video sam žicom obešeno telo Hađija Šarke. Do stomaka je telo bilo spaljeno, a na grudima su bili tragovi posekotina od noža. Malo dalje video sam psa koji je u ustima držao ruku ćoveka.”

9.2. Ubistva u naselju Mulaabazi

Pravnik iz Orahovca (62) krio se sa majkom i bratom u podrumu bratove kuće. On je isprićao istraživaću FHP o tome kako je policija “raščišćavaia” teren u ponedeljak. Po njegovim rećima, policija je ulazila u kuće, a po izlasku ih spaljivala. Video je kada su zapaljene kuće Hasim Piste (Hasim Pista), dve kuće Ređep Piste, kuća Šićri Vućitrne (Shiqri Vuqitërna), kuća i fabrika Selami Osaja (Selami Osaj). Onda se sa majkom i bratom spustio u podrum i čekao kada će doći red na njihovu kuću.

“Ušli su u kuće porodice Mulaabazi gde su ubili Sabrije (Sabrije), Mazaira (Mazair), Nuredina (Nuredin), Ćamila (Qamil) i Nesima Mulaabazi (Nesimi Mullaabazi), i Hamdi Šarku (Hamdi Sharku). Onda su ušli u kuću mog komšiiie Ramadana Vućitrna (Ramadan Vuqitërna). Tu su ubili niiega i Aliu Spahiu (Ali Spahiu). Ne znam šta se taćno desilo, ali niihoua tela (Mulaabazija?) su kasnije nađena ispred vrata kuće. Iz podruma smo ćuli samo vriske i pucnjavu. Malo kasniie ćuli smo kako policija ulazi u moje dvorište. Pitali su ima li koga. Zapalili su prvo moju, a onda kuću moga sina. Srećom, u kuću mog brata, gde smo se nalazili, nisu ušli.”

U naselju Mulaabazi dvadesetogodišnji Albanac bio je svedok ubistva Alija Spahije i njegove supruge. Nalazio se 30 metara udaljen od njihove kuće, kada je u dvorištu video trojicu policajaca:

“Dvojica su ga vukla do bunara u dvuorištu. Jedan policajac mu je uperio automatsku pušku u leđa, drugi mu je držao nož pod grlom, a treći je držao uperen automat u niegovu ženu. Policajac je prerezao grklian Aliji i on je pao na zemlju. Nisam više mogao da to gledam i pobegao sam. Posle nekoliko dana proćitao sam u novinama da su Ali Spahija i njegoua žena pronađeni mrtvl u bunaru.”

Fond za humanitarno pravo

9.3. Ubistvo Hidajeta Hadžijahe (Hidajet Haxhijaha)

Prema rečima suseda Hidajeta Hadžijahe (68), policija je ušla u Hidajetovu kuću u nedelju 19. jula u 13 časova. Iz kuće su se čuli krici. Kada su se posle nekoliko dana članovi porodice Hadžijaha vratili iz izbeglištva, u podrumu su zatekli samo delove njegovog tela.

9.4. Ubistva pod nerazjašnjenim okolnostima

Prema saznanjima FHP, u kućama ili dvorištima su ubijeni Fahredin Hodža (Fahredin Hoxha), Male Raba (Mal Raba), Zeć Hodža (40) (Zeq Hoxha), Muharem Kadiri (50) (Muharrem Kadiri), Muharemov bratanac (20), Ali N., Ramadan Eminhazeri (55) (Ramadan Eminhazeri) i njegova kćerka.

A.C., Albanac iz Orahovca izbegao je sa svojom porodicom i tri brata svoje žene u selo Ostrozub, a potom u Mamušu. Vratili su se posle sedam dana i otkrili da su otac njegove žene Hadžimustafa H. (Haxhimustafa H.) i njegov komšija Muharem Alisallahu (Muharrem Alisallahu) mrtvi:

“Našli su ih zajedno braća moje žene, u kući komšije M.Z. Glave su im bile odsečene. Braća moje žene uzeli su samo neke delove tela i sahranili ih u dvorište kuće gde su pronađeni. Kažem samo neke delove, jer nisu mogli naći ruke mog pokojnog tasta, a od pokojnog Muharema pronašli su samo neke delove tela i delove odeće, po kojima su ga i prepoznali.”

Dvadesetogodišnji Albanac ispričao je istraživaču FHP da je 20. jula prolazio pored kuće L.M. koja je udaljena od ambulante 500 metara i ispred kuće video odrezanu ljudsku glavu:

“Nisam uspeo da identifikujem tu osobu. Ovaj leš sahranili su u dvorištu kuće vlasnik I.M. i N.D.”

Jedan svedok je u ponedeljak oko ponoći u naselju Potok naišao na leš svog prijatelja Bekima Bugarija (Bekim Bugari) i na tela još dva ubijena muškarca. Jedan je bio u uniformi OVK. Po rečima ovog svedoka, sva tri leša bila su izvađenih očiju, odsečenih ušiju, izlomljenih nogu i ruku.

Na putu za Blato, kod orahovačke gimnazije, u utorak 22. jula u noć, jedan građanin Orahovca ugledao je leš svoje prijateljice Emsale Šalja. Njeno telo je bilo golo, samo je na jednoj nozi imala cipelu. Bila je krvava, ali nije imala rane od metaka, niti je bilo vidljivih uboda nožem.

Kuća Ibrahima Dine (Ibrahim Dina) nalazi se na lokalnom putu, između ambulante i benzinske pumpe Jaha Petrol. U ponedeljak 20. jula, Ibrahimov brat Fahredin pozvao je svog suseda da mu pomogne da očisti krvave tragove u Ibrahimovoj kući. Fahredin je posumnjao da je policija ubila članove porodice u podrumu kuće, ali leševe nije našao. Ispričao je tada da su se u podrumu do nedelje u ponoć, kada ih je poslednji put i video, nalazili Ibrahim Dina (60) sa ženom Đemilom (60) (Xhemile) i sinom Fatmirom (23) (Fatmir), Ibrahimova braća Sokolj (40) (Sokol) i Selami (45) (Selami), i Fahredinov sin, Hisen Dina (23)

Fond za humanitarno pravo

(Hysen Dina). Fahredin je u nedelju u ponoć napustio podrum i premestio se u drugu kuću. Kada se vratio, osim krvi našao je nešto kose Ibrahimove žene Đemile. Fahredinov sused svedoči za FHP o tome šta je zatekao u podrumu:

“Pronašli smo Selamijevo telo ispod nekih polica. Izgleda da policajci nisu videli njegovo telo kada su iznosili ostale leševe. Fahredin je uzeo i sahranio svog brata u dvorište Sokoljeve kuće. Četvorica braće Dina imaju kuće u istom dvorištu.”

9.4. Pljačka, paljenje, ranjavanja inečovečno postupanje

Prilikom pretresa kuća, muškarci su odvajani od žena i dece i odvođeni na više punktova u gradu. Policija je u nekoliko kuća u gradu dovela žene i decu iz različitih porodica. V.M. priča kako je policija ušla u kuću u kojoj se krila sa dve drugarice:

“Naredili su nam da predamo zlato i novac. Nismo ništa imale. Jedan od vojnika koji je ušao u sobi, dao je naređenje da nas ubiju. Drugi je rekao da nas puste i da će nas ubiti kasnije. Onda su nas odveli tri kuće dalje, gde je već bilo oko 30 žena i dece. Uzeli su im novac, a zlato probrali, ono jeftino su bacili. Meni je jedan prislonio revolver na čelo. Čekala sam smrt.”

Majka dvoje dece iz Orahovca kaže da su policajci u običnoj uniformi ušli u njenu kuću i naterali je da se popne na vrh stepenica. Onda je jedan iz grupe u nju pucao i pogodio je u ruku:

“Dok sam stajala ranjena, ušli su kod komšija i ranili su u noge i glavu mog oca Ganija Nuršabu (Gani Nurshabi) koji je star 67 godina. Posle su zapalili sve kuće u okolini. I našu. Morali smo da izbegnemo zbog požara. Nosila sam dete od 16 meseci, Džemilja (Xhemil), I drugo nešto starije dete Gazmenda (Gazmend) vukla za ruku.”

10. SILOVANJE

U blizini Sahat kule u Orahovcu, u ponedeljak u noć, oko 15 policajaca se okupilo oko jedne devojke, dok ju je jedan iz grupe silovao. Svedok koji je to posmatrao skriven iza jednog zida, kaže da nije mogao da vidi o kojoj je devojci reč, mada je po njenom glasu procenio da je bila vrlo mlada:

“Ona je toliko vrištala da sam izgubio suest. Osvestio sam se kad je počelo da sviće.”

11. TORTURA I ZATVARANJE

Muškarci koje je policija odvojila od porodica odvedeni su u autobusku stanicu, u policijsku stanicu i na benzinsku pumpu čiji je vlasnik Hadži Jaha. Odatle ih, posle batinanja, policija u šleperima i kamionima

Fond za humanitarno pravo

odvozi u zgradu MUP u Prizrenu, ili u Vatrogasni dom u istom gradu. Tu su podvrgnuti testu parafinske rukavice, a oni za koje je utvrđeno da nisu imali čestice baruta na rukama odmah su pušteni.

Portparol MUP-a, pukovnik policije Božidar Filić, izjavio je 4. avgusta da su organi MUP-a do tada priveli 325 punoletnih muškaraca albanske nacionalnosti zbog sumnje da su učestvovali u borbama u Orahovcu. Pred Okružnim sudom u Prizrenu, 28. jula 1998. godine, pokrenuta je istraga protiv 54 kosovska Albanca iz Orahovca, Suve Reke, Prizrena i Mališeva. Terete se da su u periodu jun-jul ove godine *“učestvovali u terorističkim akcijama na području orahovačke i suvorečke opštine.”*⁹

Tokom istraživanja događaja u Orahovcu FHP je razgovarao sa više svedoka koji su prošli kroz policijsku torturu.

11.1. Tortura u policijskoj stanici u Orahovcu

Otac dvoje dece, Albanac iz Orahovca, uhapšen je u petak 17. jula u večernjim časovima. Batinan je u svom dvorištu u prisustvu porodice, dok se nije onesvestio. Došao je svesti tek u stanici policije u Orahovcu. Tortura se nastavila i sutradan. U nedelju je policija dovela još pet ljudi: Bećira (32) (Beqir), Isufa (35) (Isuf), Mehdiya (28) (Mehdi), Ismeta (40) (Ismet) i Bedžeta (Behxhet). U toku tog dana oni su tučeni u nekoliko navrata. Nisu dobijali ni hranu, ni vodu. Policija je ovu grupu kamionom odvezla u Prizren 21. jula, u utorak, oko podne. Tada su prvi put posle pet dana pili vodu. Ova grupa je nakon parafinskog testa oslobođena iste noći.

U ponedjeljak oko 20.00 časova, jedan Albanac je kroz prozor video 20 policajaca u crnim uniformama kako izvide iz kuće šest njegovih komšija.

“Prvo su ih držali naslonjene na zid kuće, a oko 21.00 čas su ih vezali za banderu. Tako su ih držali dok nije svanulo. Onda je policija razbila vrata moje kuće i meni naredila da im se pridružim.”

Oklopnim vozilima su prebačeni u policijsku stanicu u Orahovcu. Oko 20 policajaca ih je tuklo kundacima pušaka.

⁹ Prema informacijama kojima raspolaže FHP pred Okružnim sudom u Prizrenu istraga je pokrenuta protiv sledećih lica: Fadilj Isme, Ramadana Miftara, Beće Kolarija, Kadrija Durgutija, Zijajdina Miftarija, Mehdiya Kolarija, Jusufa Kolarija, Beajdina Klečke, Hakija Hadžimustafe, Bekima Rame, Avdulja Klečke, Arsima Kaske, Fljorima Hadžiimerija, Nijazija Dine, Ešrefa Klečke, Dritona Tare, Adnana Topalija, Sabita Šehua, Seljmana Štavice, Fahredina Dine, Dževdeta Durgutija, Baškima Hodže, Vahid Vučitrna, Esada Kasapija, Burima Ejupija, Vehbija Muharemija, Nusreta Hotija, Ise Hotija, Sokolja Morine, Agima Morine, Ramadana Morine, Redžepa Morine, Gani Morine, Nijazija Mulahaljija, Nahida Durgutija, Vetona Mulahaljija, Biljbilja Šehua, Arbena Šalje, Mejdina Korenice, Bajrama Merdže, Destana Nuršaba, Emina Hazerija Džemailja, Seljima Sarke, Haljima Satri, Zećira Berišer, Ljuzima Hajde, Zekirija Šehua, Šefketa Gojrakua, Bajrama Hadžijaje, Adema Kućija, Agrima Ljumija, Gazmenda Koljgecija i maloletnog Iljbera Kućija.

Fond za humanitarno pravo

“Jedan od policajaca počeo je nožem da mi seče ruku. Otvorio mi je ranu, ali mu drugi policajac nije dozvolio da to uradi. Onda su nas sedmoricu stavili u malu prostoriju. Meni se na sreću zatekla u džepu mala kesica šećera, pa smo sa našim urinom razmutili ovaj šećer i pokvasli smo usne čoveku koji je bio u teškom stanju. Nalazio se na pragu smrti. Bili smo primorani da mu urinom kvasimo usne i tako ga održavamo u životu. Ostali smo u ovoj ćeliji 20 časova bez hrane i vode. Prebacili su nas u zgradu Hadži Jahine pumpe.”

11.2. Pritvaranje u zgradi autobuske stanice u Orahovcu

U nedelju oko 15 časova grupa od 160 muškaraca koje su policajci uhapsili u njihovim kućama, kamionima je prebačena na autobusku stanicu u Orahovcu. Tu su morali da kleče na podu. Nisu bili batinani. U međuvremenu je dovedeno i dvoje starih ranjenih ljudi, Musa Kadiri (Musa Kadiri) i njegova žena Helmije (Helmije). Tu su ostali do sutra u podne, kada su ih kamionima prebacili za Prizren. Jedan od zatvorenika kaže:

“U kamionu je bilo i nekoliko leševa, koje je policija pokrila sa peskom, da se ne vide. Dok smo ulazili u kamion udarali su nas nogama i kundacima. Bili smo primorani da sednemo na pesak, na leševe.”

11.3. Tortura na Hadži Jahinoj pumpi

Od nedelje posle podne, pa do srede uveče, više desetina muškaraca je dovedeno u prostorije Hadži Jahine benzinske pume. Njih je na različite načine mučilo više od 200 policajaca sa obojenim licima, maramama vezanim na glavama, sa maskama i crnim rukavicama. U rukama su držali dugačke noževe. Pretili su uhapšenima da će ih streljati i silom ih terali da se krste. Prema rečima jednog od mučenih:

“Mislili smo da će nas ubiti, jer su svo vreme pričali o nekim vrećama i o velikim jamama gde će nas sahraniti. Zlostavljali su nas četiri sata. Meni su polomili jedno rebro i povredili mi drugo. Dovedili su i druge grupe. Pre nego što će nas odvesti kamionima za Prizren, morali smo da im ostavimo sav novac.”

Grupu od 29 ljudi, dočekao je jedan policajac rečima: “Dragi gledaoci, vlašćete predstavu o mučenju Šiptara”. Jedan od dovedenih priča:

“U zgradi je bilo oko 200 Albanaca. Počeli su da nas tuku. Ako bi neko pao, oni bi ga podizali. Jedan je povikao: 'Udrite po bubrezima i polomite im kičme!'. Drugi me je udario lopatom za ugalj. Ona se posle četiri udarca polomila, pa je nastavio drvenim držačem. Tukli su me pendrekom i šutirali nogama. Ne znam koliko je trajalo, ali sigurno više od sat vremena. Onda je jedan rekao da mu donesu nož da nam seku uši i testise. Policajac koji je verovatno bio karatista,

Fond za humanitarno pravo

svakog od nas je hvatao za vrat i držao po nekoliko sekundi, dok ne izgubimo vazduh. Rvačkim zahvatom bi okrenuo žrtvu i udarao je u stomak. Od toga je većina gubila svest."

Kada je istraživač FHP 28. jula 1998. godine razgovarao sa svedokom, njegovo lice je bilo izobličeno od otekline, zubi polomljeni i po čitavoj glavi imao je posekotine. Po rukama su bili vidljivi tragovi udaraca.

11.4. Tortura u Vatrogasnom domu i policijskoj stanici u Prizrenu

Istraživači FHP su bili svedoci kada su 22. jula u 11 i 30 sati dva šlepera sa prikolicama pristigla u dvorište policijske stanice u Prizrenu. U šleperima su se nalazili muškarci, žene i deca. U dvorištu su žene i deca razdvojeni od muškaraca. Jednu grupu muškaraca su uveli u policijsku stanicu, naredili im da sednu na pod i stave ruke iznad glave. Jedan od zatvorenika kaže:

"Čim smo seli, policija je počela da nas udara daskama dugim dva metra. Najviše su nas udarali u vrat i glavu. Tukli su nas i nogama. Lomljeni su prsti na rukama, a nekima su razbijene glave od udaraca. Bili smo obliveni krvlju. Vrištali smo od bolova. Posle batina i parafinskog testa puštali su nas u grupama."

U posebnu sobu, policajci su uvodili po dva ili tri Albanca. Tu su ih batinali. Neki Albanci su odvođeni u podrum i tu zadržani pet do šest časova. Bili su primorani da stoje sa rukama iza glave.

U sredu 22. jula, grupa od 100 muškaraca je šleperom prebačena iz autobuske stanice u Orahovcu u Vatrogasni dom u Prizrenu. Jedan od njih svedoči:

"Dok smo ulazili u salu, morali smo da prođemo kroz špalir 'toplog zeca'. Onda su izdvojili jednu grupu mladih ljudi. Među njima je bio i moj sin Bilbilj koji ima 20 godina. Priveli su ih u SUP na informativni razgovor. U toj grupi je bilo i mlađih od 18 godina."

N.N. (23), kosovski Albanac iz sela Dušanova (Dushanov), opština Prizren, opisao je istraživačima FHP šta je video dok je bio u policijskom pritvoru u Prizrenu, od 25. do 28. jula 1998. godine:

"Isljam Taći (Islam Thaqi) iz Orahovca je sa mnom bio pola sata u hodniku u zgradi policije. Njega su tukli svi policajci koji su ušli u tu prostoriju. Kasnije su ga odveli na gornji sprat u kancelariju i tamo ga tukli. Ja sam naknadno saznao da su ga policajci bacili sa trećeg sprata zgrade i da je on tom prilikom slomio obe ruke, noge i rebra, kao i da je odveden u bolnicu u Prištinu u jako teškom stanju. To je sve bilo zato što su policajci smatrali da je on komandant OVK."

Prema navodima advokata Hazera Susurija (Hazer Susuri), prilikom ispitivanja pred istražnim sudijom Okružnog suda u Prizrenu, njegovi branjenici Adem Kući (Adem Kuqi), Isak Hoti (Isak Hoti) i Kadri Derguti (Kadri Derguti) imali su vidljive povrede. Kućiju su ruke i noge bile jako otečene i prekrivene podlivima i

Fond za humanitarno pravo

ubojima. Hotija su u prostoriju za saslušanje donela dva stražara, lice mu je bilo natečeno sa naglašenim masnicama. Derguti, hodža Iz Orahovca, je prilikom ispitivanja plakao zbog bolova u predelu rebara. Jedan od svedoka sa kojim je FHP razgovarao zadržan je šest dana u zatvoru u Prizrenu. Njega je inspektor udario pendrekom po tabanima, i po bubrežima. U torturi su primenjivani i elektro-šokovi. Ovaj čovek tvrdi da je u toku svog boravka u zatvoru video policajce kako iznose vreće u kojima su se nalazili ubijeni zatvorenici.

“Ako ne grešim, uideo sam policajce kako u vrećama iznose petoricu-šestoricu ubijenih.”

KIC je 6. avgusta saopštio da je 4. avgusta preminuo Teki Ramša (30) (Teki Ramsha) iz Orahovca, od posledica zlostavljanja u policijskoj stanici u Prizrenu.

12. ALBANSKE ŽRTVE U ORAHOVCU

Dve nedelje posle bitke za Orahovac, ogranak prištinskog Odbora za zaštitu ljudskih prava u Prizrenu potvrdio je smrt 45 osoba koje su poginule u Orahovcu. Njih deset je sahranjeno u Prizrenu.¹⁰ Sahranjeni su Muharem Kadiri (Muharrem Kadiri), Mehmet Kadiri (Mehmet Kadiri), Halit Hodža (Halit Hoxha), Destan Šarku (Destan Sharku), Sadik Šalja (Sadik Shala) i Bekim Bugari (Bekim Bugari). Četiri tela nisu bila identifikovana.

Krajem septembra Islamska verska zajednica u Orahovcu sačinila je listu ubijenih na kojoj se nalaze 82 imena.¹¹

Pukovnik MUP Srbije Božidar Alić izjavio je početkom avgusta da je policija našla po prestanku borbi ukupno 58 tela [Albanaca]. Na muslimanskom groblju u Orahovcu sahranjeno je 40. Na groblju u Prizrenu

¹⁰ “Dve nedelje posle masakra u Orahovcu”, Koha Ditore, 2. avgust 1998.

¹¹ Na spisku se nalaze sledeća imena: Ibrahim Hisena Dina, Seljami Dina, Sokolj Dina, Fatmir Dina, Hisen Dina, Džemilje Dina, Ibrahim Silka, Haki Silka, Čemajl Silka, Faik Silka, Ećrem Silka, Nesim Silka, Mihedin Šehu, Nahid Šehu, Teki Šehu, Ešref Šehu, Baki Šehu, Samir Šehu, Sabrije Mulaabazi, Fetije Mulaabazi, Sevdije Mulaabazi, Mejreme Mulaabazi, Mizair Mulaabazi, Sakib Bugari, Fatime Bugari, Hasan Bugari, Bekim Bugari, Bedri Bugari, Hamdi Šarku, Hadži Šarku, Sulejman Šarku, Destan Šarku, Avdi Hodža, Fahredin Hodža, Zećir Hodža, Haljit Hodža, Ramadan Abaziibra, Fatime Abaziibra, Magbulje Abaziibra, Hasan Vućitrna, Ramadan Vućitrna, Musa Kadiri, Muharem Kadiri, Mehmet Kadiri, Ramadan Krčagu, Šođain Krčagu, Hazer Redža, Drita Redža, Neđmedin Mušija, Tahir Mušija, Čamil Hiska, Fahrije Hiska, Teki Ramuša, Hatidže Hundozi, Džemajl Rama, Alji Spahiu, Mizačete Hadžiimer, Ferat Daka, Emsale Šalja, Sulejman Cana, Hasan Kafedžiu, Hidajet Hadžijaha, Ismajl Raba, Osman Osa, Baki Štavica, Mura Deli Beća, Fadilj Silj Salimusa, Nedimije Emin, Nazeri, Muhamer Alji Salahu, Velji Hadžimustafa, Ljuan Dermala, Ramadan Jakubi, Islam N., Baškim Hajza, Kujtim Isma, Jeton Jupa, Dževdet Jupa, Bajram Veljiu, Sabrije Tara, Ibrahim Cena, Ramadan Kemzali, N. Hadžikastrati.

Fond za humanitarno pravo

sahranjeno je 11 albanskih terorista, a na lokaciji Vran Stena trojica. Porodice su preuzele i sahranile pet od ukupno 13 identifikovanih tela.¹²

Policija je 5. avgusta omogućila grupi novinara da obiđe groblje u Orahovcu gde je 40 tela pokopano. Ispostavilo se da je reč o gradskoj deponiji smeća. Pukovnik Alić je tog dana dodao da je od 58 pronađenih tela - pet ženskih.

Fond za humanitarno pravo je istražujući događaje u Orahovcu ustanovio da je ubijeno najmanje 95 osoba albanske nacionalnosti. Uz to, svedoci su opisivali istraživačima FHP slučajeve ubistava više desetina lica čiji identitet im nije bio poznat. Osim na deponiji pored gradskog groblja, ubijeni su sahranjivani po dvorištima, u vinogradima ili pored puta na kom su ubijeni dok su pokušavali da pobegnu iz grada.

Nekoliko svedoka potvrđuje da su od utorka u noć do subote komunalne službe Orahovca i Prizrena skupljale leševa sa ulica i utovarale ih u kamione i traktorske prikolice. Jedan od njih kaže da je sa prozora svoje kuće video pet traktora i dva kamiona koji su bili puni leševa. Mrtva stoka bila je izmešana sa leševima ljudi. Lekar, Albanac iz Orahovca je rekao istraživaču FHP:

“Čuo sam da je jedna masovna grobnica blizu lokalcije Hamz-Agine Tumbe (Tumba e Hamz-Ages), gde su viđeni bageri privatne firme “Šehu” kako kopaju duboke jame. Ima još jedna masovna grobnica blizu Štavičkog groblja, gde su policajci kopali duboke jame i bacili u njih jedan red ubijenih ljudi, pa jedan red zemlje, pa zatim jedan red uginulih životinja. Na kraju je sve pokriveno zemljom. Obe grobnice nalaze se na periferiji grada Orahovca, u pravcu sela Potočane (Potoqan), a udaljene su od centra grada oko jedan kilometar.”

13. NESTALI ALBANCI

Tokom bekstva iz Orahovca, mnoge porodice su se razdvojile, pa su narednih dana članovi porodica tragali jedni za drugima. KIC je 21. jula objavio listu sledećih imena nestalih Albanaca u Orahovcu: Hadži Sokoli (32) (Haxhi Sokoli), Hivzi Šehu (Hivzi Shehu) (30) Sabit Šehu (Sabit Shehu) (26), Sedat Šehu (Sedat Shehu) (27), Esat Šehu (Esat Shehu) (20) sa porodicom, Gani Hadžijaha (Gani Haxhijaha) (35), Nilazi Mulauka (Nijazi Mullauka) (68), Nijazi Rama (Nijazi Rama) sa desetočlanom porodicom, Jonuz Jupa (Jonuz Jupa) sa porodicom, Muhamet Kolari (Muhamet Kollari) sa petočlanom porodicom, Hanife Kolari (Hanife Kollari) (70), Ilir Hasku (Ilii Hasku) sa dva člana porodice, Osman Mullaabazi (Osman Mulaabazi) (68) sa porodicom, Muhamet Sulejmani (Muhamet Sulejmani), Ećrem Derguti (Eqrem Derguti) i njegova žena, Bademe Draga (Bademe Draga) (70), Nesim Šalja (Nesim Shala) sa porodicom, Ramadan Dina sa porodicom, Fahredin Dina sa porodicom, Latif Velju (Latif Velju) sa porodicom, Ćerim Cena (Qerim Cena)

¹² "Nemački novinar izmislio masovne grobnice", POLITIKA, 6. avgust 1998.

Fond za humanitarno pravo

(32), Šefčet Derguti (Shefqet Derguti) (52) sa ženom, Sadik Derguti (Sadik Derguti) (32), Muzair Mjezini (Muzair Mjezini), Fatime Kasapi (Fatime Kasapi), Čazim Kasapi (Qazim Kasapi), Urie Kasapi (Urie Kasapi), Sanie Kasapi (Sanie Kasapi) sa dva sina, Bekimom (Bekim) i Burimom (Burim) i ćerkom Leoretom (Leoreta).

“Koha Ditore” je 17. avgusta objavila da se još ništa ne zna o sledećim članovima porodice Hadžimustafa (Haxhimustafa): Fljorini (32) (Florin), Esmā (28) (Esmā), Mimoza (Mimoza) (5), Aljtina (Altina) (4), Edini (Edin) (2), Getoardi (Getoard) (2 meseca), Ziza (Ziza) (65), Agimi (Agim) (42), Mirvetja (Mirvete) (35), Neđmedini (Negjmedin) (42), Eljamziji (Elamzi) (38), Arta (17) (Arta), Ana (Ana) (16), Žaklina (Zhaklina) (8), Kujtesa (Kujtesa) (4) i Baki (Baki) (8) Hadžimustafa.¹³ U istom tekstu se navodi da je nepoznata subina još Hisena (Hysen) i Esata (Esat) Krasnićija (Krasniqi) iz Orahovca.

KIC je 25. avgusta publikovao listu nestalih iz Orahovca na kojoj su se nalazila imena članova porodice Bugari: Salajdin Bugari (Salajdin Bugari), Fahrije Bugari (Fahrije Bugari), Mina Bugari (Mina Bugari), Drenuša Bugari (Drenushe Bugari), Đulferije Bugari (Gjylferije Bugari) i Fidan Bugari (Fidan Bugari).

“Koha Ditore” je objavila 26. avgusta isti spisak imena, dodajući da je porodica poslednji put viđena u masi ljudi koji su u nedelju 18. jula utočište potražili u tekiji.¹⁴

14. ORAHOVAC POSLE SUKOBA

Prema saznanjima FHP, u Orahovcu se i 22. jula vodio snajperski rat između pripadnika OVK i policije. Borba se odvijala oko ambulante i iznad policijske stanice. Ni u samom centru nije bilo bezbedno. Albansko stanovništvo je ostalo danima zatočeno u podrumima, bez vode. Jedna cisterna nalazila se na skveru u centru grada, ali je bila dostupna samo malom broju Srba koji su se slonili u kuće oko skvera.

U glavnoj ulici i onima koje se sa njom seku ležalo je 22. jula pet ubijenih muškaraca u civilnoj odeći. U ulici u kojoj se nalazi izbeglički centar nalazila su se tela trojice muškaraca u civilnom odelu. Gradom se širio miris paljevine i leševa. Još su se dimile kuće zapaljene u toku borbi.

Dva dana kasnije tela su i dalje stajala na istim mestima. Borbe su prestale, pa je kretanje bilo bezbedno. No, policija je i dalje bila na oprezu, a zastrašeni Albanci i dalje u podrumima. Na ulicama je bilo nešto više Srba nego 22. jula. UNHCR je evakuisao 37 srpskih izbeglica iz izbegličkog centra koji su tu smešteni nakon njihovog izгона iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Predstavnici Međunarodnog Crvenog krsta

¹³ “Nuk dihet gje per fatin e 17 anetareve te familjes Haxhimustafa” [Još se ništa ne zna o sudbini 17 članova porodice Hadžimustafa], KOHA DITORE, 18. avgust 1996.

¹⁴ “Ende nuk dihet asgje per 6 anetare te familjes Bugari” [Još ništa se ne zna za šest članova porodice Bugari], KOHA DITORE, 26. avgust 1998.

Fond za humanitarno pravo

obilazili su grad, pokušavajući da u albanskim kućama pronađu preživjele. Oni su razgovarali i sa srpskim civilima da bi utvrdili broj otetih.

Brojne humanitarne organizacije ušle su u Orahovac 25. jula. Jedan humanitarni radnik je preneo istraživaču FHP da je tog dana video kako se traktor sa prikolicom, praćen radnicima sa maskama iz komunalne službe, kretao prema policijskoj stanici. U prikolici su se nalazile zatvorene plastične crne vreće. Malobrojni očevici pretpostavljaju da su se u vrećama nalazili leševi. Drugi traktor sa nepokrivenim telima i đubretom kretao se uzbrdo prema srpskom naselju.

Predstavnicima humanitarnih organizacija većina Albanaca saopštila je da želi da bude evakuisana. Tražili su da im neko garantuje bezbednost. Žalili su se da policija i dalje hapsi muškarce albanske nacionalnosti. Posle batinanja u stanici, policija je puštala pritvorene. Tokom "čišćenja" grada, nekim Albancima je policija urezala nožem znak na ruci, i oni su bili u obavezi da se svako jutro javljaju u policijsku stanicu.

15. NAMERNO UNIŠTAVANJE ALBANSKE IMOVINE

Albanske kuće i prodavnice su paljene i pljačkane prilikom pretresa. Pljačka se nastavila posle 22. jula, kada je snajperski rat prestao, a u podrumima ostao zanemarljiv broj ljudi.

Jedan građanin koji nije uspeo da izbegne iz Orahovca rekao je istraživaču FHP:

"Sreda je bila dan za pljačku. Osim Srba, pljačkali su i Cigani. Video sam kako pored moje kuće celog dana traktorima ili kolicima nose sve i svašta."

Drugi svedok, Albanac, je video kako je opljačkana radnja u blizini njegove kuće:

"U nju su provalili policajci iz Pirota. Posle njih su došla dva naoružana meštana, Srbina. Oni su odneli ono što je preostalo. Video sam kako jedan Srbin civil provaljuje u butik Nezama Šehua (Nezami Shehu). Policijska patrola je prolazila tuda, a on im je samo mahnuo rukom."

Vlasnik nekoliko prodavnica, Albanac, koji je izbegao iz Orahovca, pa se u njega vratilo u septembru, kaže:

"U gradu je zapaljeno ili teško oštećeno oko 270 kuća. Ali, skoro sve su opljačkane. Sve što sam imao u radnjama i magacinu su mi opljačkali. Imao sam robu u vrednosti od 60. 000 DEM"

Vlasnik motela, pekare, benzinske pumpe, podruma rakije, dva kamiona, dve cisterne, dve velike kuće i kolekcije umetničkih slika, kaže da je izgubio imovinu u vrednosti od pet miliona maraka.

Kada je 21. septembra supruga uglednog ginekologa u Orahovcu obišla privatnu ordinaciju svog muža, ulaz je bio zapaljen, kompjuter polomljen, a ginekološki sto isečen nožem. Po njenim rečima, medicinska

Fond za humanitarno pravo

oprema vredna 100.000 maraka je nestala: ultrazvuk, aminioskop, kompleti za hiruršku intervenciju, agregat za struju i drugo.

Prema tvrdnjama svedoka, u Orahovcu je u potpunosti izgorela fabrika "Osa", vlasništvo Seljamija i Osmana Osaja iz Orahovca. Bila je vredna milion maraka.

Mlada žena, Albanka, koja je izbegla u Prištinu sa porodicom, posetila je početkom avgusta Orahovac. Istraživaču FHP je na sledeći način opisala svoju kuću:

"U kući nije ostalo ništa, policajci su sve opljačkali, a zatim je zapalili. Plafon je pao na zemlju. Po zidovima su napisali velikim slovima 'Srbija' i četnički znak sa četiri slova S. Svekar mi je ispričao da su dva dana kamionima iznosili sve vredne stvari iz kuće i privatne ordinacije mog muža. U prisustvu svekra su odneli opremu i lekove. Pljačkom je rukovodio lekar, Srbin, Vekoslav Simić. Vrednost imovine je bila 150.000 DEM".

16. MOGUĆNOSTI ZA POVRATAK

Policija i opštinske vlasti pozivale su od 24. jula izbegle da se vrate kućama. Oni su se u to vreme nalazili u Mališevu i okolnim selima. Kada je 25. jula počela srpska ofanziva na Mališevo, oni spas traže u šumama, selima Ponorc, Mamuša i Medvedc. Neki uspevaju da se probiju do Prizrena, Đakovice i Prištine (Prishtin). Iako se autobuska linija uspostavila u prvoj nedelji avgusta, u Orahovac dolaze samo žene porodica koje su izbegle u Prizren i Mamušu. One na kratko obilaze kuće, ali se istog dana vraćaju nazad. Izbegli muškarci se tek u drugoj polovini avgusta usuđuju na povratak.

Tridesetogodišnji trgovac iz Orahovca koji je početkom septembra pokušao da se sa porodicom vrati u Orahovac kaže:

"Krenuli smo iz sela Potok u Orahovac peške. Na kontrolnom punktu kod raskrsnice su nas zaustavili policajci. Mene su izdvojili i jedan me je udario pesnicom, dok je ostalima dozvoljeno da uđu u grad. On mi je uperio cev automata u grudi i repetirao. Bilo je osam policajaca. Optužili su me da sam učestvovao u borbama u gradu. Dva sata su me tukli. Jedan je predlagao da mi izvade bubrege, a drugi da mi izvade srce. Na kraju su me pustili u grad. U Orahovcu mesec dana nisam izašao na ulicu. Nisam to više mogao da izdržim i otišao sam. Više se neću vratiti u Orahovac."

Pri pojavi policijskih automobila u ulicama gde žive isključivo Albanci, malobrojne grupe ljudi se panično razbeže. Istraživači FHP su prilikom posete Orahovcu, sredinom avgusta, primetili da su neke radnje počele da rade. One koje se nalaze bliže srpskom naselju, ili u centru, opremljene su osnovnim namirnicama kao što su ulje, šećer, so i sredstva za higijenu. One su dostupne samo Srbima, jer se Albanci i dalje plaše da zalaze u te delove grada. Prema rečima nekih Albanaca, oni koji su pokušali da

Fond za humanitarno pravo

kupuju u tim radnjama dobili su odgovor: To je samo za Srbe. Vlasnik male prodavnice u gradu istraživačima FHP je ispričao:

“Pomoć dobijaju samo Srbi i poneki Albanac, koga vlasti silom dovode kad dolaze strane delegacije, ili kada žele da ga snime kamerom. Ja sam odlučio da zauvek napustim grad I sada pokušavam da odem u inostranstvo. Tamo više ne mogu da živim.”

Radnje koje se nalaze u delovima grada gde žive Albanci, ne raspolažu osnovnim namirnicama. Kada je istraživač FHP 21. septembra posetio Orahovac saznao je da Albanci moraju da vrata svojih stanova i kuća drže otvorena, da bi policija mogla svakodnevno da ulazi i vrši kontrolu.

Mlada žena koja se sa porodicom privremeno smestila u Prištinu, vratila se na kratko početkom septembra u Orahovac da bi proverila kakve su mogućnosti za povratak:

„Videla sam strašnu bedu. U kućama se nalaze samo starci. Mladi se ne mogu vratiti, jer ih policija hapsi. Kao da su sve kuće opljačkane. Po zidovima se nalaze natpisi: 'Ovo je Srbija '. Na zidovima zgrada gde su živeli Albanci napisano je da su ti stanovi zauzeti”.

Druga žena, Đ.G. zatražila je pomoć od FHP, jer se u njen stan, u odsustvu porodice koja je izbegla 18. jula, uselila izvesna Olga Mojsić:

“Olga nam je saopštila telefonom da je u stan ušla sa dozvolom policije. Otišla sam 21. jula u moju zgradu i rekla Olgi da imam nameru da se vratim sa porodicom. Ona mi je dozvolila samo da uzmem lične stvari. Upozorila je da brzo odem jer će me inače uhapsiti policija. U mom stanu su ostali samo nameštaj I tepisi. Sve ostalo je odneto, pre nego što je policija dozvolila Olgi da uzme stan. Ista žena mi je rekla da je doneta odluka da Albanci više ne žive u toj zgradi. Inače, u mom ulazu je živelo sedam srpskih i osam albanskih porodica.”